

Ковальчук В.В.
*начальник управління Держгеокадастру
у Житомирському районі Житомирської області*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах економічного, політичного та суспільного розвитку України нагальним питанням стає запобігання загостренню соціальних проблем. Внутрішні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, особливо в теперішньому стані, потребують здійснення ефективної соціальної політики, спрямованої на задоволення та захист інтересів і потреб людини.

Для України в сучасних умовах розвитку потрібні значні зміни в соціальному захисті населення, зокрема в державному регулюванні системи соціальної допомоги, оскільки основним завданням соціальної політики держави є забезпечення добробуту, підвищення рівня і якості життя. На теперішній час поглиблюється соціальне розшарування, що призводить до значного погіршення задоволення основних соціальних потреб населення, що становить реальну загрозу стабільності в усіх сферах суспільного життя.

На нинішньому етапі суспільного розвитку України відбувається перехід від соціального забезпечення до соціального захисту, тобто від забезпечення всіх громадян до адресної допомоги, яка передбачає індивідуальний підхід надання соціальної допомоги найменш захищеним верствам населення. Необхідно відзначити, що попри доволі тривалого періоду становлення соціальної сфери в Україні, соціальні послуги є досить новим видом послуг, які потребують удосконалення та гнучкого перетворення їх механізмів. Першочерговим завданням є впровадження оптимального механізму надання якісних соціальних послуг, зокрема системи соціальної допомоги, спроможних задовольнити більшість потреб населення. У зв'язку з чим ця проблема потребує детальнішого розгляду, який має стати напрямком для здійснення подальших наукових розробок та досліджень.

Головним напрямком поліпшення системи соціальної допомоги та підвищення ефективності соціальної політики у межах держави є стабільний й ефективний розвиток економіки, тому що розв'язання

більшості соціальних проблем знаходиться у економічній площині. Активна соціальна політика не суперечить політиці економічної стабільності, а навпаки – її відсутність призводила до низького рівня реальних доходів громадян, стримувала потенціал стабілізації та подальшого розвитку економіки і не сприяла виходу з фінансової та економічної кризи. На даний час, ми маємо систему соціального захисту та соціальної політики в країні, яка цілком не задовольняє належною мірою життєві потреби населення і навряд чи розв'яже цю проблему у найближчому майбутньому, тим більше це питання потребує надзвичайної уваги та нового бачення.

Зміни, що мають місце у житті сучасного суспільства, з особливою гостротою ставлять проблему надання соціальної допомоги особливо з огляду на суттєве зниження добробуту середньостатистичного українця. Слід звернути увагу на те, що розроблені раніше програми соціального розвитку та моніторингу виконання соціальних програм з боку громадських недержавних організацій не передбачали значного погіршення загальної ситуації у країні за всіма можливими параметрами.

Аналіз проблеми надав можливість виділити протиріччя між: підвищеними вимогами до системи соціальної допомоги з боку суспільства, та невідповідністю сучасного стану державних систем новим потребам; об'єктивною потребою суспільства в якісній та вчасній соціальній допомозі, та недостатнім рівнем незалежного моніторингу означеної проблеми; необхідністю вдосконалення системи соціальної допомоги та нерозробленістю антикризових умов її ефективної реалізації.

Актуальність наукового розгляду проблеми оптимізації системи соціального захисту громадян України зумовлені тим, що ця система знаходиться на етапі становлення на яке справляють негативний вплив політичні та економічні кризові явища, через що система соціальної допомоги потребує особливої уваги з боку суспільства.

Соціальна допомога найчастіше розглядається саме як складова частина системи соціального захисту. Соціальна допомога є головним видом доходу таких найвразливіших прошарків суспільства як: малозабезпечені родини, родини з дітьми та непрацездатні громадяни. Більшість дослідників під терміном «соціальна допомога», розуміють надання підтримки нужденним громадянам, становище яких не відповідає загальноприйнятому рівню забезпечення, що визначено законодавством.

Найбільш відомими формами допомог є надання грошових допомог та надання допомог у натуральній формі, безготівковій формі (субсидії).

Соціальна допомога – це грошова допомога й допомога в натуральній формі, що здебільшого фінансується з бюджету та добровільних пожертвувань і сплачується нужденним людям як на основі перевірки їхнього доходу та засобів існування, так і за певними критеріями без перевірки доходу [1, с. 162].

Соціальна допомога – це одна з основних форм підтримки суспільством осіб, чиє матеріальне становище не відповідає загальноприйнятому рівню забезпечення або є нижчим межі забезпеченості, визначеної законодавством. Соціальна допомога буває державною, благодійною, монітарною, грошовою або натуральною тощо [2, с. 50].

Соціальні допомоги – це один із самостійних видів матеріального забезпечення малозабезпечених родин, родин із дітьми, непрацездатних громадян, інших осіб що потребують допомоги. Соціальною допомогою враховуються всі державні виплати, крім пенсій, що надаються громадянам у передбачених законом випадках.

Необхідно відзначити, що соціальна допомога надається в усіх розвинених країнах з метою боротьби з бідністю. У менш розвинених країнах, соціальна допомога менш розповсюджене та обмежене явище. Це свідчить, передусім, про наявні проблеми, які мають місце в державних системах багатьох країн, а саме проблеми видання коштів на соціальне забезпечення [3, с. 215].

Основними засобами забезпечення виконання нових бюджетних програм у напрямі реалізації завдань соціальної допомоги є: розробка нових бюджетних програм; оцінка стратегічного розвитку та співвідношення бюджетної політики з нагальними соціальними потребами; удосконалення регулювання бюджетних відносин; забезпечення моніторингу виконання державних програм.

Виконання соціальних функцій потребує від держави дедалі більших за масштабами обсягів фінансування відповідних бюджетних програм, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, і потреба в яких зростає з кожним днем. Враховуючи, що соціальні видатки бюджету належать до обов'язкових, обсяг яких розраховується відповідно до положень чинного законодавства, то для їх скорочення при проведенні бюджетної консолідації потрібний перегляд норм відповідних законів, що

проблематично швидко здійснити у правовій демократичній державі через пряму заборону Конституцією України звужувати зміст та обсяг існуючих прав і свобод людини при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів. Тому необхідно попередньо отримати згоду суспільства щодо відмови від певних суспільних благ і послуг або отримання їх за рахунок обов'язкового державного соціального страхування.

Необхідними є удосконалення системи соціальної допомоги, а саме: у напрямку удосконалення нормативно-правової бази соціальної допомоги в Україні, у напрямку розв'язання проблем зайнятості населення, а також в напрямку впливу благодійних та інших громадських організацій на систему соціальної допомоги України. Тож, можемо дійти наступних висновків:

Удосконалення нормативно-правової бази системи соціальної допомоги в Україні відбувається шляхом регулювання організації надання соціальних пільг та призначення соціальних та компенсаційних виплат; порядку здійснення соціальних послуг; затвердження державних соціальних програм; встановлення нових державних соціальних стандартів, гарантій і нормативів.

Розв'язання проблем зайнятості населення постає нагальним питанням, що потребує реагування. Проблеми політико-економічного характеру зумовлюють збільшення рівню безробіття, призводять до масових скорочень в Україні. До заходів розв'язання проблем зайнятості населення віднесено: створення додаткових і нових робочих місць шляхом реструктуризації економіки, розвитку приватного бізнесу, створення умов для іноземного інвестування та для самозайнятості населення тощо; профорієнтація, підготовка й перепідготовка кадрів; організація громадських робіт; посилення територіальної та професійної мобільності робочої сили; розвиток служби зайнятості.

Загалом, простежується великий вплив благодійних, неурядових та громадських організацій на посилення ефективності системи соціальної допомоги, яке відбувається за такими напрямками: перехід від соціальних пільг до системи адресної соціальної допомоги, скорочення переліку соціальних виплат, відмова від надання тих видів допомоги, які не дають значного соціального ефекту, гнучке співвідношення адресної й безадресної допомоги в окремих соціальних програмах.

Значущість та актуальність удосконалення державного регулювання системи соціальної допомоги в сучасному суспільстві, ставлять нові

вимоги до майбутньої соціально-економічної системи. Необхідність формування нового стилю державного регулювання системи соціальної допомоги, яка б відповідала завданням розвитку сучасного суспільства, що, в свою чергу, веде до розкриття проблем, пов'язаних з наданням соціальної допомоги населенню.

Саме державне регулювання всієї системи соціального захисту може надати необхідний поштовх до подальших наукових розробок. Нові підходи соціальної роботи, нові напрями роботи державних установ та підрозділів соціального захисту, та взагалі, прозоріша державна система, спроможні повернути у нове русло наукове розроблення даної проблеми ефективного та своєчасного надання соціальної допомоги громадянам, які її потребують. Ми маємо певні наукові розробки, певні напрями дії та механізми втілення запропонованих ідей, але ми досі не маємо суттєвого результату. Адже, діяти та адаптуватися до сучасних обставин необхідно негайно. Подальші наукові розробки певних напрямків у сфері надання соціальної допомоги, потребують редагування та додаткового розроблення відповідно до практики впровадження та остаточних цілей.

Результатом реформ у соціальній сфері має стати надання соціальних послуг особам, що дійсно їх потребують, а не виділення коштів на пільги особам, які мають можливості підвищувати свою самодостатність самостійно. До перспективних напрямів розгляду даної проблеми віднесено: ліцензування, стандартизацію та інші механізми надання соціальних послуг; соціальне замовлення та укладання контрактів; фінансування соціальних послуг; організацію надання соціальних послуг суб'єктами підприємництва і недержавних організацій.

Перспективи дослідження системи соціальної допомоги вбачаються у пошуку подальшого удосконалення регулюючих державних механізмів та виробленні науково-практичних рекомендацій для обґрунтування перспективних напрямів удосконалення соціальної політики надання допомоги. Перспективним, також вважаємо, створення алгоритму подальшого удосконалення системи соціальної допомоги за обраними критеріями, а саме: через удосконалення нормативно-правової бази, через розв'язання проблем зайнятості населення, через соціальну підтримку благодійних та громадських організацій. Всі ці заходи в комплексі створюють умови для конструктивного розв'язання проблеми створення ефективної системи соціальної допомоги.

Література

1. Мандибура В. Соціальна політика держави та її структурні складові/ Мандибура В.// Україна: аспекти праці. – 2000. – № 7.
2. Романенко С. Україні необхідно сформувати систему соціального захисту ринкового типу/С. Романенко// Соціальний захист. – 2012. – № 2. – С. 49–55.
3. Ільчук Л.І., Давидюк О.О. Адресна соціальна допомога як складова соціальної політики: теоретичні та методичні підходи Діяльність Центру. Вісник Хмельницького національного університету: Серія: економічні науки. – 2008. – С. 214–220.

Лісеснко О.В.

*доктор соціологічних наук,
професор кафедри філософії, соціології та менеджменту
соціокультурної діяльності, декан історико-філософського відділення
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

ДОВІРА ДО ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Проблематика, пов'язана з довірою до політичних інститутів, привертає підвищену увагу сучасних соціологів тому, що довіра є базовим елементом соціальних взаємодій у суспільстві та важливим чинником нормального функціонування суспільства. В умовах реформування суспільства, без масової довіри будь які реформи не можуть бути реалізовані послідовно та ефективно, навіть якщо вони життєво необхідні. Особливої значущості набуває стан політичної довіри як елемента політичної свідомості та політичної культури населення у процесі демократизації суспільства. Посилення рівня недовіри до політичних інститутів та незадоволеність їхньою діяльністю може призводити не тільки до неефективності їх діяльності, а навіть до виникнення масового незадоволення, вибуху.

Спираючись на неоінституціональну методологію, представлену в розробках Р. Коуз, О. Вільямсон, Д. Норт, Д. Марч, Й. Олсен, А. Алчіан, Г. Саймон, Л. Тевено, К. Менар, Дж. Б'юкенен, М. Олсон, Р. Познер,